

Kuva-yı Milliye Direnişine Etki Eden Osmanlı Gayrinizami Harp Deneyimi*

*The Effect of Ottoman Irregular Warfare Experience
on Kuva-yı Milliye Resistance*

Erkan ÇATALBAŞ¹
Fuat AKSU²

Öz: Bu çalışma, gayrinizami harp kavramı incelemesi üzerinden Millî Mücadele dönemi yakın geçmişinde Osmanlı ordusunun bu harbe yönelik teşkilatlanması ve icra ettiği gayrinizami harp örneklerini inceleyerek bu deneyimlerin Kuva-yı Milliye direnişine ve başarısına olan etkisini göstermeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmada, Millî Mücadele dönemi yakın geçmişindeki Trablusgarp, Balkan, Kafkas Cephesi'ndeki başarılı/başarısız gayrinizami harp örnekleri, Teşkilat-ı Mahsusa'nın rolü ve Osmanlı ordu ve teşkilat mensuplarının gayrinizami harp deneyimleri incelenmektedir. Çalışmanın sonucunda, Osmanlı ordusu ve Teşkilat-ı Mahsusa mensupları ile direnişin lideri Mustafa Kemal'in (Atatürk) gayrinizami harp deneyimlerinin Kuva-yı Milliye direnişine etkisi belirtilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kuva-yı Milliye, Gayrinizami Harp, Teşkilat-ı Mahsusa, Gerilla.

¹ Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora, ecatalbas16@hotmail.com.tr, <https://orcid.org/0000-0002-2798-9010>

² Yıldız Teknik Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, faksu@yildiz.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-3693-6666>

* Bu çalışma, sorumlu yazar Erkan Çatalbaş'ın, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Doç.Dr. Fuat AKSU danışmanlığında hazırlamakta olduğu Doktora Tezinden üretilmiştir.

Abstract: *This study aims to show the effects of this experience on the resistance and success of the Kuva-yı Milliye by examining the organization of the Ottoman army towards this war in the recent past of the National Struggle period and the examples of the irregular warfare that it has carried out. In this study, the examples of successful/unsuccesful warfare in the Tripoli, Balkan and Caucasian Fronts in the recent past of the National Struggle period, the role of Teşkilat-ı Mahsusa and both the irregular warfare experiences of the members of the Ottoman army and organization are examined. As a result of the study, both the effect of the irregular warfare experiences of Mustafa Kemal (Atatürk) of the leader of the resistance and members of the Ottoman army and Teşkilat-ı Mahsusa is stated on the resistance of the Kuva-yı Milliye.*

Keywords: *Teşkilat-ı Mahsusa, Irregular War, Kuva-yı Milliye /National Forces, Guerrilla.*

1. GİRİŞ

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın ilgili hükümlerini kendi lehlerine kullanarak Anadolu topraklarını işgal eden İtilaf Devletlerinin işgal sürecinde bölgedeki Rum ve Ermeni çetelerini kullanarak Türk halkına karşı baskı ve şiddet olaylarına girişmeleri üzerine Anadolu'da işgale karşı silahlı direniş örgütlenmesi olan Kuva-yı Milliye teşkilatları kurulmuştur. Kuva-yı Milliye terimi “Milli Kuvvetler, Ulusal Güçler, Milis Kuvvetleri” (Ercan, 1985:231; Coşkun, 1997:59) gibi farklı anlamlar ile ilişkilendirilmiştir.

Araştırmacılar tarafından; Kuva-yı Milliye tanımı genel olarak özünde aynı olmakla birlikte farklı tanımlar ile zenginleştirilmiştir. Enver Behnan Şapolyo (1957:7); bu konuda detaylı bir tanım yaparak Kuva-yı Milliye'yi; “nizami bir orduya sahip olmayan, halk teşkilatına dayanan, gerilla harbi yapan milli çete, gönüllü ordusu ve milis kuvvetler” olarak açıklamıştır. Kuva-yı Milliyeci kavramını açıklama gereği duyarak; “hiçbir resmi makamdan emir almadan, yalnız maşeri vicdanından emir alan Hürriyet ve İstiklal mücahitleri” olarak tanımlamıştır. Yazar, “Kuva-yı Milliye için tek bir cephe olmadığını vatanın bütün sathını onlar için mücadele yeri olduğunu” vurgulayarak, Kuva-yı Milliye'ye ilişkin yapmış olduğu tanımlar ile gayrinizami harp kavramı arasındaki yakın ilişkiye vurgu yapmıştır.

İşgale karşı direniş gösteren Kuva-yı Milliye kuvvetleri ile modern silah ve teçhizata sahip (tank, uçak, top vb.) işgal devletleri arasındaki gayrinizami harp sonucunda, işgal devletleri başarısız olarak Anadolu topraklarını terk etmek zorunda kalmışlardır. Kuva-yı Milliye'nin gayrinizami harp başarısının sebep ve sonuçlarına yönelik yapılan çalışmalar ise dönemsel olarak Milli Mücadele dönemi ile sınırlandırılarak okunmuştur.

Bu çalışmada, Osmanlı ordusunun Milli Mücadele öncesi yakın geçmişinde hasımlarına karşı uyguladığı gayrinizami harp yöntemleri ve teşkilatlanması var mıdır? Bu gayrinizami harp deneyimleri Kuva-yı Milliye direnişine aktarılmış mıdır? Sorunsalına cevap aranacaktır.

Böylece, Milli Mücadele dönemi yakın geçmişinde Osmanlı ordusunun gayrinizami harp deneyimlerinin ve teşkilatlanmasının Kuva-yı Milliye direnişine ve başarısına olan etkisinin anlaşılması amaçlanmaktadır. Ayrıca bu çalışmanın orduların gayrinizami harbe yönelik geçmiş deneyimleri ve teşkilatlanmalarının olası bir savaş sonucuna etkisini göstermesinden dolayı harp araştırmalarına katkı sağlaması beklenmektedir.

Çalışmada; Osmanlı Devleti'nin tüm tarihsel sürecindeki gayrinizami harp örnekleri yerine örneklem sahasının Kuva-yı Milliye direnişi olması sebebiyle Milli Mücadele Dönemi yakın geçmişinde çalışma ile ilintili olan kısımların dâhil edilmesinin kazanım açısından daha fazla katkı sağlayacağı değerlendirilmiştir. Bu sebeple; Millî Mücadele dönemi öncesi yakın geçmişinde Türk ordusunun gayrinizami harp taktik ve yöntemleri Trablusgarp, Balkan ve Kafkasya cephesi örnekleri üzerinden incelenerek, bu deneyimleri tecrübe eden Türk subaylarının gayrinizami harp örneklerinde kullanmış olduğu taktiksel yöntemler ile Osmanlı Devleti'nde bu harbe yönelik yapılan teşkilatlanma faaliyetleri aktarılacaktır. Gayrinizami harp deneyimlerinin Kuva-yı Milliye direnişine nasıl aktarıldığı sorunsalı ise asker ve sivil şahıslar ile Millî Mücadele'nin lideri Mustafa Kemal (Atatürk) Paşa'nın deneyimleri üzerinden cevaplandırılacaktır.

2. OSMANLI GAYRİNİZAMİ HARP DENEYİMLERİ VE TEŞKİLATLANMASI

Mondros Ateşkes Antlaşması sonrası Osmanlı Devleti'ne ait Anadolu topraklarının antlaşmaya aykırı olarak işgal edilmesine tepki olarak, Anadolu topraklarında ortaya çıkan düzenli ordusu olmayan Kuva-yı Milliye Kuvvetlerinin, işgal devletlerine karşı tercih ettiği askeri yöntemin temel özelliğinin, düzenli ordulara karşı düzenli olmayan gönüllü kuvvetler ile yapılan gayrinizami harp³ örnekleri olarak görmekteyiz.

Gayrinizami harp yönteminin tercih edilmesini hazırlayan etkenler içerisinde; Mondros Ateşkes Antlaşması'nı gerekçe gösteren işgal devletleri tarafından Osmanlı ordusunun birçok bölgede askeri birlik ve kadrolarının azaltmaları, askerlerinin terhis ve kadrolarının lağvedilmiş olması, İstanbul Hükümeti'nin işgal devletleri ile siyasi bir problem yaşamama adına düzenli orduları işgal devletlerine karşı kullanmaya olumsuz bakışı gibi örnekleri sayabiliriz. Tüm bu etkenler sonrasında Kuva-yı Milliye tarafından işgale karşı direniş mücadelesinde gayrinizami harbin tercih ediliş ve başarısını açıklamaya Osmanlı ordusunun yakın tarihindeki bu harbe ilişkin geçmiş deneyimlerinin incelenmesi katkı sağlayacaktır.

Milli Mücadele dönemi öncesi yakın tarih incelendiğinde; Osmanlı ordusu ve subaylarının gayrinizami harp deneyiminin iki aşamalı süreçten oluştuğunu belirtebiliriz. *Birinci aşama*; 1878 tarihinde Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi)'nden sonra başlayan milliyetçilik temelli ulusal (Sırp, Yunan, Bulgar vb.) ayaklanmalar ile büyük bir yenilgi yaşadığı Balkan Savaşı'nda yerel komitacıların başlattığı gayrinizami harbe karşı koyma (counterinsurgency) deneyimleridir.⁴ *İkinci aşama* ise Osmanlı subaylarının gayrinizami harbe karşı koyan değil, bizzat hasım devletlere

³ **Gayrinizami Harp**: Düzenli (nizami/muntazam ordu birlikleri) olmayan kuvvetler ile yapılan, geleneksel harbin dışında icra edilen harp şekillerine verilen bir kavramdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. (Akyol, 1970, s.11.)

⁴ Balkan Harbi esnasında yaşanan gayrinizami harp tecrübeleri konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. (Güneş, 2014.)

karşı yerel halktan oluşturdukları gerilla⁵ (düzensiz) kuvvetleri ile icra ettiği gayrinizami harp örnekleridir.

Bu amaçla; çalışmanın bundan sonraki kısmında Kuva-yı Milliye tarafından uygulanan gayrinizami harbe ilişkin halkın uyum sürecine etki eden Osmanlı ordusunun ikinci aşamada deneyimlediği gayrinizami harp örnekleri incelenecektir. Bu kapsamda öncelikli olarak Milli Mücadele Dönemi yakın geçmişinde Osmanlı Devleti'nde bu harbi icra etmek üzere kurulan Teşkilat-ı Mahsusa Kurumu, sonrasında Trablusgarp, Balkan ve Kafkasya Cephesinde yaşanan gayrinizami harp deneyimleri incelenecektir.

2.1. Teşkilat-ı Mahsusa

Teşkilat-ı Mahsusa; 1913'de fiili eylemleriyle ortaya çıkan ancak resmi olarak 05 Ağustos 1914 tarihinde; gayrinizami harp yürütmek üzere kadrosunu gönüllülerin oluşturacağı birliklerin kurulması, sevki ve sair işlerini koordine etmek üzere padişah V. Mehmet Reşat tarafından onaylanmak suretiyle Harbiye Nazırı Enver Paşa tarafından kurulan devletin resmi kurumudur (Karan, 2008: 43; Tetik, 2018: 43). Teşkilat, görev yapılan bölgelere göre; “Umur-u Şarkiye, Kafkas İhtilal Cemiyeti, Fedai Zabitan, Batı Trakya Geçici Hükümeti” gibi farklı isimler ile adlandırılmıştır (Karan, 2008:40). Teşkilatın yapısı karmaşık olduğu gibi, hakkındaki bilgiler de gizlilik politikasından dolayı bir takım hatıratlar ve sınırlı arşiv belgelerinden elde edilebilmektedir. (Şimşek, 2008:117-119).

Teşkilat-ı Mahsusa'nın ilk Reisi Süleyman Askeri Bey olup, Yardımcısı Atıf (Kamçıl) Bey, Emniyet-i Umumiye Müdür Muavini Aziz Bey, Doktor Nazım Bey ile birlikte teşkilatın tanınan isimlerinden Doktor Bahattin Şakir Bey'den oluşmaktadır (Çiçek, 2004:119; Tetik, 2018: 15). Teşkilat-

---

⁵ **Gerilla:** Napolyon'un konvansiyonel/geleneksel harp yöntemlerini kullanan nizami ordusunun İspanyol direnişçiler ile yapmış olduğu savaşa atfedilen İspanyolca küçük savaş “guerra” kelimesinden türetilmiştir.

Ayrıntılı bilgi için bkz (Ellis, 1976,s.6).

1 Mahsusa'nın İstanbul'da bulunan merkez örgütü, yönetici komisyona bağlı olarak dört masaya (şubeye) ayrılmıştır.

1) Rumeli Masası: Arif Bey.

2) Kafkasya Masası: Yüzbaşı Rıza Bey .

3) Afrika-Trablusgarp Masası: Hüseyin Tosun ve Tunuslu Ali Başhampa Bey.

4) Vilayati Şarkiye (Merkez: Erzurum) Masası: Dr. Bahattin Şakir ve Ruşeni Bey (Çiçek, 2004:120).

Teşkilatın araştırmamız açısından önemli noktası ise;

1) Osmanlı Devleti tarihsel izdüşümünde Teşkilat-ı Mahsusa teriminin ilk olarak komutanları muvazzaf subay olan “gönüllülerden oluşturulan bölük ve taburlara” (Tetik, 2018:3) verilen ad olarak karşımıza çıkması,

2) Osmanlı Devleti'nin ekonomik, siyasi ve askeri yönden zayıflama döneminde faaliyete geçen teşkilatın, gönüllü kuvvetler ile merkezden uzak görev sahasında güçlü devletlere karşı gayrinizami harp taktik ve yöntemlerini kullanmış olmasıdır.

Bu sebeple, teşkilatın ve faaliyetlerinin açıklanmasının, bu teşkilatın ve bu teşkilat mensubu komutanların etkisinde görev yapan Osmanlı subaylarının ve askerinin gayrinizami harp tecrübelerinin Kuva-yı Milliye'ye aktarılan kazanımlarının anlaşılabilirliği açısından faydalı olacağını söylebiliriz.

Teşkilatın faaliyetleri ise Osmanlı Devleti'ne hasım olan veya hasım olması muhtemel devletlerde karşı propaganda yapmak, askeri sırları ele geçirmek, bu ülkede bulunan halkları merkezi hükümete karşı ayaklandırmaktır (Karan, 2008: 40). Bu faaliyetleri gerçekleştirmek için teşkilatın izlediği yöntem ise gönüllü kuvvetleri organize ederek gerilla harbine⁶ dayalı gayrinizami harp uygulamaktır.

---

⁶ **Gerilla Harbi:** Düşman kontrolündeki veya hasım topraklarda ağırlık olarak düzensiz ve yerel güçler tarafından icra edilen askeri veya paramiliter hareketlerdir. Bknz.(JP-1-02, 2019,s.94)

Teşkilat, Balkanlar, Afrika, Doğu Türkistan, Arabistan dâhil olmak üzere çok geniş bir coğrafya da görev yapmıştır (Altın, 2014, s. 64). Bu bölgelerdeki gayrinizami harp faaliyetleri incelendiğinde;

1) Orta Doğu’da; propaganda yapmak⁷ üzere Bingazi’ye gönderilen milletvekili Yusuf Şetvan Bey ile Şeyh Es-seyyid Şerif Ahmet Es-Sunusi’nin Alman denizaltısı ile İstanbul’a kaçırılması,

2) Orta Asya’da; Karadeniz üzerinden Rusya’ya sızarak, Rusya’ya karşı Ahıska Türkleri, Abhazlar ve Çeçenlerden istifade ederek, gönüllü kuvvetlerden oluşan teşkilat oluşturma ve Rusya’nın askeri birlik, güçlerini öğrenme ve ayaklandırma çıkarma,

3) İran bölgesinde; Afganistan ve Hindistan’a giderek İngilizleri bu bölgelerde yıpratma sayılabilir (Karan, 2008, s. 45-47).

Teşkilat-ı Mahsusa’nın dönüm noktası ise Osmanlı Devleti’nin Birinci Dünya Savaşı’nı kaybetmesi olarak gösterilebilir. Mondros Mütarekesi’nden sonra Osmanlı Sultanı Vahdettin tarafından işgal kuvvetlerinin baskısıyla teşkilat lağvedilmiş ve 1919 yılı Ocak ayında Tevfik Paşa Hükümeti döneminde İstanbul’da İttihat ve Terakki ve Teşkilat-ı Mahsusa mensupları ile teşkilatın önemli kişileri tutuklanmıştır (Karabekir, 2010:7).

Sonuç olarak, Osmanlı Devleti Teşkilat-ı Mahsusa vasıtasıyla savaş öncesi ve savaş esnasında yerel halktan gönüllü birlikler teşkil ederek gayrinizami harp üzerinden başarı sağlamaya çalışırken, Osmanlı subayları ve askerleri de bu harbe yönelik tecrübe kazanmışlardır. Osmanlı subaylarına aktarılan başarılı/başarısız gayrinizami harp tecrübelerinin daha iyi anlaşılması amacıyla Trablusgarp, Balkan ve Kafkas Cephesi örnekleri aktarılacaktır.

---

⁷ Propaganda, gayrinizami harbin türevlerinden olan psikolojik harbin en etkin yöntemlerindedir. Psikolojik harp ise; “hedef kişi veya kamuoyunun dost ülke stratejik hedeflerine uygun şekilde mevcut algı ve kanaatlerini değiştirmek için ne düşünmesi gerektiğini zorlayıcı veya ikna edici tekniklerle dikte eden bir süreçtir. Bknz. (FM 3-05.301, 2003, s.1-2)

2.2. Trablusgarp Savaşı

Kuzey Afrika'daki son Osmanlı topraklarını işgal etmeye karar veren İtalya tarafından, Osmanlı Devleti'ne 28 Eylül 1911 tarihinde gönderilen ulti­matom ile 24 saat içerisinde Trablusgarp ve Bingazi'yi boşaltması ve bunun gerekçesi olarak ise Trablusgarp ve Bingazi'nin Osmanlı Devleti yüzünden yeterli miktarda gelişemediği ve buradaki İtalyanlara ve diğer yabancı­lara kötü muamelede bulunduğu gösterilmiştir. İtalya'nın ulti­matomuna Osmanlı Devleti'nin olumsuz cevabı ile birlikte İtalya, Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmiştir (Şıvgın, 2002:279). İtalyanlar, 29 Eylül 1911 tarihinde ilk olarak Osmanlı Devleti'ne bağlı Trablusgarp'ı işgal etmiştir (Aydemir, 2010, s. 220). Trablusgarp'taki Osmanlı ordusuna bağlı tümen birliklerinin İmam Yahya Ayaklanması'nı bastırmak üzere görevlendirilmesi üzerine bölgede yetersiz kalan Osmanlı ordusunun bu durumundan istifade eden İtalyan kuvvetleri Kuzey Afrika'da hızla ilerleyerek Tobruk, Derne, Humus ve Bingazi'yi de işgal etmiştir (Aydemir, 2010: 219; Stoddard, 2003: 77).

Trablusgarp meselesi yurt çapında büyük yankı uyandırmış, halktan birçok kişi maddi desteğin yanı sıra gönüllü asker olarak bölgeye gitmek istediklerini belirtmiş ve muhtelif yerlerde orduya yardım cemiyetleri kurulmuştur (Şıvgın, 2002, s. 281). Ancak, bulunmuş olduğu şartlardan dolayı Kuzey Afrika'ya takviye kuvvetler gönderemeyen Osmanlı Devleti'nin sadece İtalyan işgalini protesto etmekle kalması üzerine İttihat ve Terakki Cemiyeti üyeleri ordu ve hükümet içindeki unsurları harekete geçirmeyi arzulamıştır. Bu amaçla, Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa ile iletişime geçen cemiyet üyeleri protestodan daha fazlasını yapmak amacıyla yerel unsurları örgütleyerek, gönüllü kuvvetler oluşturma isteklerini kabul etmesi için Mahmut Paşa'yı ikna etmişlerdir. Mahmut Paşa ise; Enver Paşa'ya komutasındaki grubun (Fedai Zabitan Grubu) Osmanlı hükümetinden habersiz olarak hareket eden bir grup izlenimi vermesini aynı zamanda Tunus ve Mısır üzerinden bölgeye gizli bir şekilde giriş yapmasını şart koşmuştur (H.Stoddard, 2003, s. 79).

Mısır ve Tunus üzerinden bölgeye giriş yapan bu subaylar içerisinde daha sonra Birinci Dünya Savaşı ve Milli Mücadele'de önemli makamlara gelecek komutanlar görev almıştır. Bunlar arasında; Enver Paşa, Mustafa

Kemal, Süleyman Askeri, Ali Fethi (Okyar) gibi isimler sayılabilir (Gürer, 2008:16; Aydemir, 2010:221). Bölgeye giriş yapan subaylar kimliklerini saklamak amacıyla kendilerine farklı meslekler bulmuştur⁸ Çünkü İtalyanların yanı sıra Mısır'ı işgal etmiş bulunan İngilizler de Osmanlı subaylarının bölgeye girişini engellemek için ellerinden geleni yapmışlardır. Hatta bu kişileri yakalatmak için ajanlarını dahi görevlendirmişlerdir. Fakat buna mani olamamışlardır (Altın, 2014, s. 77).

Bölgeye gelen Türk kuvvetlerinin komutanı olan Enver Paşa, Ayn-el Mansur bölgesinde karargâhını kurarak, Nafrusilerin lideri Cebel-i Nafrusa, Süleyman el-Baruni'nin yardımcılarıyla bedevi gönülleri örgütlemiş ve Sünusi tarikatı üzerinden cihat ilanı yaparak iyi bir propaganda kampanyası yürütmüş ve aynı zamanda Osmanlı ordusunun çekildiği her garnizona adamlarını yollayarak orada tekrar bir örgütlenme faaliyeti oluşturmuştur. Enver Paşa'ya bağlı garnizonlar ve başlıca komutanları şu şekildedir:

a) Trablusgarp: Miralay Neşet Bey, Binbaşı Ali Fethi (Okyar).

b) Humus : Muzaffer Halil Bey, Yüzbaşı Hasan Fehmi.

c) Mısrata : Yüzbaşı Hakkı ve Teğmen Nuri.

d) Bingazi : Binbaşı Aziz Ali Bey, Süleyman Askeri.

e) Tobruk : Ethem Paşa, Binbaşı Nazım, Teğmen İslam.

f) Derne : Enver Bey, Nuri Bey, Mustafa Kemal, Çerkez Reşit, Eşref Kuşçubaşı (Stoddard, 2003, s. 83).

Enver Bey, ilk iş olarak bölgede mevcut asker sayısı 2000'i geçmeyen ve donanması ise yok denecek kadar az olan Osmanlı ordusunun (Şıvgın, 2002:282) modern silah ve teçhizat ile donatılmış kuvvet mevcudu 110.000 asker, 40 top, 22 uçak (Altın, 2014:73) olan İtalyan kuvvetleri karşısındaki asimetrik güç dengesini düzeltmeyi planlamıştır. Bu sebeple sadece makinalı tüfeklere sahip düzensiz bedevi ordusunu gayrinizami harp yapmak üzere örgütleyerek (Stoddard, 2003:84-84), mevcutları 500-

---

⁸ Mustafa Kemal Atatürk, bölgeye gazeteci "Mustafa Şerif" sahte kimliği ile giriş yapmıştır.
Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 12, Haziran 2020

600 kişiyi geçmeyen bedevi kuvvetlerin sayısını 20.000 kişiye ulaştırmıştır (Şıvgın, 2002,:283).

Enver Bey, silah temini için gayrinizami bir yöntem belirlemiştir. Bu yöntem ise bedevileri motive etmek amacıyla düşman bölgesinden ele geçirilen her teçhizat ve esir için ayrı bir miktar para ödülü verilmesidir. Böylece 14 Ocak 1912 tarihinde İtalyanlara yapılan ilk baskında bedeviler tarafından 1500 tüfek ile beş makinalı tüfeğin ele geçirilmesi sağlanmıştır (Stoddard, 2003:84).

Osmanlı subaylarının eğittiği bedevi gönüllü kuvvetlerinin yürütmüş olduğu gerilla harekâtının başarılı uygulamalarından sonra İtalyan düzenli ordu kuvvetleri kara ve deniz toplarının menziline daha ileri gitmeyi uygun görmemişlerdir. Bu sebeple Bingazi ve Tobruk'taki 50.000 kişilik İtalyan kuvveti şehirden çıkamadığı gibi Derne'de ise; 8000 kişilik Bedevi gönüllü kuvvetleri tarafından kuşatma altına alınmıştır. Savaşın başında İtalyanlar; silah ve asker sayısına güvenerek, "Trablusgarp Savaşı'nın çok kolay olacağını hatta bir gezinti olacağını" (Şıvgın, 2002: 285; Aydemir, 2010: 219) değerlendirmiş fakat işler planladıkları gitmemiştir. Bu kuşatma sonucunda; Osmanlı ordusuna mensup gönüllü subaylar; silah, cephane ve asker yetersizliğine rağmen gayrinizami harp yöntemleri ile oluşturmuş oldukları bedevi gönüllü kuvvetleri ile birlikte gerilla harbi yaparak 110.000 kişilik İtalyan kuvvetini sahile hapsedmiştir (Altın, 2014: 83).

Savaşın uzaması ile birlikte ağır ekonomik yükün altına giren İtalya, iç politikasında yaşamış olduğu krizler ile birlikte dış politikada da kriz yaşama tehlikesine karşı, büyük devletlerin barışı sağlamak için işe karışmasını, olayın diplomatik yollar ile kendi lehine çözümlenmesini istemiştir (Uçarol, 2008:501). Dönem itibarıyla Osmanlı Devleti'nin bulunmuş olduğu şartların (Oniki Ada elinden çıkmış, Çanakkale Boğazı tehlikeye girmiş, iç ayaklanmalar, ordu içi siyaset, Balkan bunalımı vb.) sorunlu olmasından dolayı Osmanlı Devleti antlaşmaya razı olmak zorunda kalarak 18 Ekim 1912 tarihinde İtalya ile Uşi Antlaşması'nı imzalamıştır (Uçarol, 2008:502).

Uşi Antlaşması ve daha sonraki süreçte başlayan Birinci Dünya Savaşı ile Trablusgarp bölgesinde icra edilen gayrinizami harbin tam olarak istenilen

hedefe ulaşamadığı değerlendirilebilir. Fakat Türk subaylarının bölgede teşkilatlandıkları bedevi kuvvetlerin yürütmüş olduğu gerilla tipi yıpratma savaşında, İtalyanlar geniş bir alana yayılmak zorunda kalmaları ve aldıkları zayıflar sonucunda güç kaybına uğramış ve Birinci Dünya Savaşı'nda 60.000 askerini bölgede tutmak zorunda kalmıştır. İngilizlerin ise çetin savaş şartlarında 30.000 askerini Batı Sahra'ya bağlamasına ve 80.000.000 sterlin para harcamasına neden olmuştur (Stoddard, 2003:96-97).

Güçlü bir orduya karşı girişilen savaşta kullanılan gayrinizami harp taktik ve stratejilerinin doğru kullanımının savaşın sürecine, ekonomisine ve sonucuna etkisini ve Birinci Dünya Savaşı öncesinde Türk subaylarının gayrinizami harbe ilişkin kazandıkları tecrübeyi göstermesi açısından Trablusgarp Savaşı başarılı bir gayrinizami harp örneği olarak değerlendirilebilir.

2.3. Batı Trakya Hükümeti'nin Kurulması

Osmanlı Devleti'nin 1'nci Balkan Savaşı sonrasında imzalanan Londra Antlaşması (Antlaşmanın maddeleri için bkz. Bayur, 1991:313) sonrasında çok geniş toprakları Balkan Devletlerine bırakması ile birlikte, bu toprakların paylaşılması konusunda itilafa düşen Balkan Devletleri kendi aralarında 2'nci Balkan Savaşı'na başlamışlardır (Bayur, 1991, s. 397).

Bu yeni gelişen şartlarda; Londra Antlaşması'nın dönem itibariyle geçersiz olduğunun Osmanlı bürokrasi ve ordu mensuplarında fikri olarak filizlenmeye başlaması ve Bulgar kuvvetlerinin diğer Balkan devletlerine karşı tedbir geliştirmek amacıyla Çatalca karşısındaki kuvvetlerini geri çekmesinden faydalanmak isteyen Hurşit Paşa komutasındaki 10'ncu Kolordu Komutanlığının Kurmay Başkanı Yarbay Enver Bey, Teşkilat-ı Mahsusa üyelerinden Eşref (Kuşçubaşı) Bey'i 300 kişilik çete kuvveti ile Lüleburgaz'a keşif amaçlı göndermiştir (Bayur, 1991:412).

Eşref Bey'den alınan olumlu haber üzerine Enver Bey yaklaşık 4000 kişilik kuvvet toplamıştır. Bu kuvvetler ile Ereğli ve Tekirdağ limanları üzerinden yapmış olduğu 13 Temmuz 1913'teki çıkarma ile Çorlu civarında Bulgar kuvvetlerini püskürtmüştür. İleri yürüyüşünü devam ettiren Türk kuvvetleri 15 Temmuz 1913 tarihinde Midye-Enez hattı

sınırına varmışlardır. Bu hat üzerinde beklemede kalan Türk kuvvetlerine, Talat, Enver ve Cemal Beylerin Bab-ı Ali'yi ikna etmesi ile birlikte, Meriç Nehri'ne kadar Doğu Trakya'yı işgal etmesi kararı iletilmiştir (Bıyıklıoğlu, 1992, s. 74). İşgal kararı sonrasında; ilerleyen gönüllü kuvvetler, Bab-ı Ali tarafından verilen karar gereğince Edirne'yi geri aldıktan sonra daha fazla ilerlemeyerek, Meriç'in batısına geçmemiştir (Bayur, 1991: 418).

Bu son gelişen durum neticesinde Batı Trakya, Bulgarlara bırakılmış, fakat gönüllü kuvvetlerinin Edirne'ye dönüşünün de etkisiyle, Bulgar çetelerinin Müslümanlara zulüm ve tecavüzlerde bulduklarına dair hudut hattında keşif maksatlı görevlendirilen çeteler ve süvari birliklerinden raporlar gelmeye başlamıştır (Bıyıklıoğlu, 1992:73). Gelen raporları değerlendiren Enver Bey, Bulgar çeteleri tarafından Türk halkına karşı yapılan zulümleri sona erdirmek amacıyla Eşref Bey'i görevlendirmiştir. Eşref Bey komutasındaki 15 subay, 100 seçme erattan oluşan gönüllü kuvvetler ileri harekâta başlayarak 15 Ağustos 1913'te Batı Trakya'ya giriş yapmıştır (Bayar, 1997:149).⁹ Batı Trakya'ya giren gönüllü kuvvetler, ilk önce Koşukavak önünde Bulgar çetelerini yenip, buradan topladıkları gönüllü kuvvetler ile sayılarını artırarak ilerlemiş ve Mestanlı ve Kırcaali'yi kısa bir muharebeden sonra ele geçirmişlerdir. Burada da eklenen gönüllü kuvvetler ile birlikte Eşref Bey, Umum Çeteler Kumandanı olmuştur (Bıyıklıoğlu, 1992:74).

Ancak, daha sonra Osmanlı Hükümeti tarafından Avrupalı Devletler ile olan ilişkilerin bozulmaması adına Eşref Bey'in Kırcaali'den ileri gitmesine izin verilmemesine rağmen, Enver Bey, Eşref Bey ile temas kurarak gönüllü subayların¹⁰ Batı Trakya'ya geçmesine gayriresmi olarak izin vermiştir (Gürer, 2008: 43; Bayar, 1997:153-154).

⁹Bu gönüllü kuvvetlerin büyük çoğunluğu Eşref ve kardeşi Hacı Sami Bey tarafından oluşturulan, Ödemiş ve Aydın yöresinden efeler ile Kafkasyalı gönüllülerden oluşmaktadır. Müfreze komutanlarının büyük çoğunluğu daha sonra Anadolu Milli Mücadelesinde görev alacaklardır. Bölgeye giren askerlerin kimlikleri hakkında ayrıntılı bilgi almak için bkz (Bıyıklıoğlu, 1992,s.74).

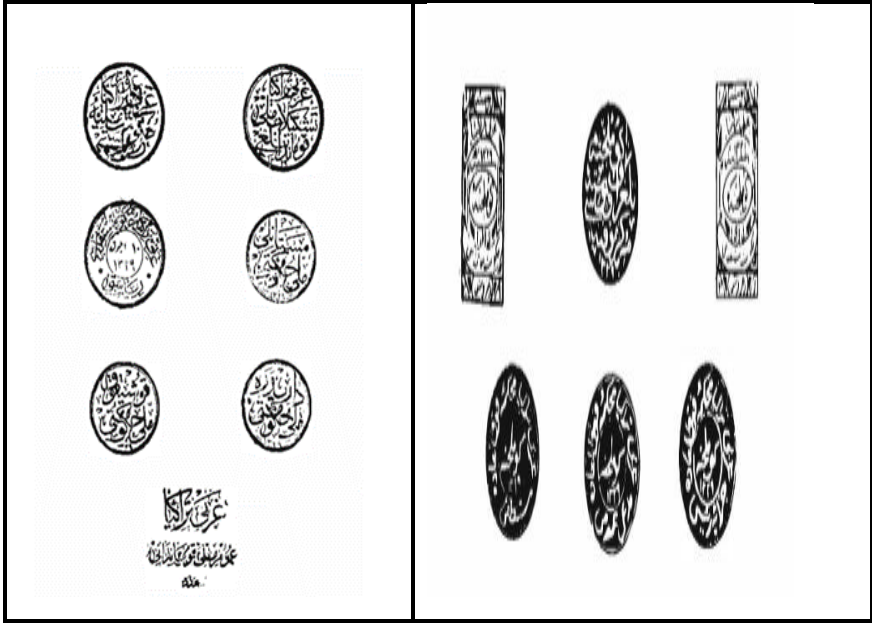
¹⁰ Batı Trakya'ya geçmesine müsaade verilen gönüllü subayların kimlikleri: Süleyman Askerî, Bölüğüyle birlikte Yüzbaşı İlyas ve Üsteğmen Ömer Lütfi, Yüzbaşı Kısıklı Cemil, Yüzbaşı Fahri, İstihkâm Yüzbaşı Akkalı Kasım, Üsteğmen İskeçeli Arif, Fuat (Balkan), Beykozlu Reşat, Şehremenili Sadık, Bölüğüyle birlikte Yüzbaşı Serfiçeli (Beşiktaşlı)

Süleyman Askeri Bey'in bölgeye gelişi ile birlikte ikinci safhaya geçilerek, Batı Trakya'nın merkezi Gümülcine (31 Ağustos 1913), ertesi günü de İskeçe (1 Eylül 1913) işgal olunmuştur. Gümülcine'nin işgalinden sonra 31 Ağustos 1913 tarihinde "Garbi Trakya Hükümeti Muvakkatesi" kurularak, reisliğine Müderris Hoca Salih seçilmiştir. Bu hükümetin üstünde Süleyman Askeri Bey'in olduğu "Garbi Trakya Hükümeti İcraiyesi" kurulmuştur (Bayar,1997:155; Sabis, 1943:15).

Sofya ve Bab-ı Ali Hükümetleri tarafından siyasi probleme dönüşen bu olaylardan sonra buradaki subayların derhal ülkelerine dönmeleri istenmiştir. Bölgedeki subaylar Yunanistan'ın Dedeağaç'ı Batı Trakya Hükümeti'ne bırakmaya karar vermesi üzerine fırsatı değerlendirmek ve aynı zamanda siyasi bir krize sebebiyet vermemek amacıyla Osmanlı Hükümeti'nden bağımsız olma algısının yaratılması için 25 Eylül 1913 tarihinde Batı Trakya Hükümeti'nin bağımsızlığını ilan etmiştir. Süleyman Askeri Bey, Garbi Trakya Kuva-yı Milliye Kumandanı olarak bütün Batı Trakya'nın savunmasından sorumlu en büyük kumandan olarak vazife görmeye başlamış, Eşref Kuşçubaşı ise Kuva-yı Milliye Müfettişi olmuştur (Bıyıklıoğlu, 1992:81). Devletin kuruluşu, resmi olarak Türkiye'deki elçiler yoluyla yabancı devletlere birer notayla bildirilmiştir (Uçarol, 2008,: 530). Batı Trakya Hükümeti'ne ait mühür ve posta pulları Şekil-2'de, bayrak ise Şekil-3'de gösterilmiştir.

Ekrem, Yüzbaşı İhsan, Hüsrev Sami ve Çerkez Reşit (Çerkez Ethem'in kardeşi) ayrıntılı bilgi için bkz. (Bıyıklıoğlu, 1992,s.75.)

Şekil-2: Batı Trakya Hükümeti Mühür ve Posta Pulları

Kaynak: (Bayar, 1997, s. 156-157)

Şekil 3: Batı Trakya Bağımsız Hükümeti Bayrağı

Kaynak: (Bayar, 1997, s. 159; Bıyıklıoğlu, 1992, s.81)

Ancak hükümetin süresi kısa olmuştur. Avrupa Devletleri'nin baskısıyla birlikte 29 Eylül 1913'te imzalanan İstanbul Barış Antlaşması'nın 2'nci maddesi gereği; Batı Trakya'nın 25 gün içinde mukavemetsiz Bulgaristan'a bırakılması taahhüt edilmiştir. Bu sebeple Cemal Paşa'nın Batı Trakya'ya geçip subay ve yöneticileri buraların mukavemetsiz Bulgarlara bırakılmasına ikna etmesi sonucunda Batı Trakya Hükümeti'ne 25 Ekim 1913 tarihinde son verilmiştir (Uçarol, 2008:531; Sabis, 1943: 16, Bayur, 1991: 481).

Balkanlar da kurulan hükümetin her ne kadar ömrü kısa bile olsa edinilen teşkilatlanma ve gayrinizami harp tecrübeleri, bu dönem de burada görev yapan subaylar tarafından Birinci Dünya Savaşı süresince ve Milli Mücadele döneminde Osmanlı Devleti'nin Balkan politikalarında etkin olarak kullanılmıştır.¹¹ Bu süreçte oluşturulan Kuva-yı Milliye, Kuva-yı Milliye Kumandanı, Umum Çeteler Kumandanı gibi makamlar ile Müdafaa-i Milliye Cemiyeti gibi teşkilatların Anadolu'daki Milli Mücadele döneminde aynı adlar altında kullanılması Kuva-yı Milliye direniş teşkilatlanması üzerinde dönemin gayrinizami harp öğretilerinin etkisini göstermektedir (Bıyıklıoğlu, 1992:66).

2.4. Kafkas Harekâtı

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte henüz tarafsız olan Osmanlı Devleti; Almanya'ya yakınlaşmasıyla birlikte olası bir savaş ihtimaline karşı Rusya'ya karşı tedbirler geliştirme ihtiyacı hissetmiştir. Çünkü Rus demiryolları, Batum, Kars, Sarıkamış, Iğdır ve Tebriz şehirlerine kadar uzatılmış, bu durum Kafkasya ve Türkistan'dan gönderilecek Rus kuvvetlerinin Osmanlı'nın doğu vilayetlerine ulaşımını kolaylaştırmakla birlikte Rus filosunun Karadeniz'de üstünlüğü sağlayarak, Boğaz'ın her iki yakasına asker çıkarmasını dahi mümkün kılabilecektir (Sabis, Harp Hatıralarım, 1990:27).

Bu amaçla; Harbiye Nazırı Enver Bey tarafından Süleyman Askeri Bey idaresindeki Teşkilat-ı Mahsusa çalışanlarından Doktor Bahattin Şakir Bey

---

¹¹ Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı dönemindeki Balkanlarda yürütülen gayrinizami harp teşkilatlanmaları ve komita faaliyetleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz (Balkan, 1998).

Kafkasya'ya, Ömer Naci ve Ruşeni Beyler İran mıntikasına gönderilmiştir. Bu personelin amacı; Ruslara karşı bölge halkından gönüllü kuvvetler oluşturmak ve bu kuvvetler ile ayaklanmalar çıkartmak ve saldırılar yaparak Kafkasya'daki olası Rus ilerlemesini önlemek olarak belirlenmiştir. (Cemil, 1997:13). Görevlendirilen personelin yürüteceği harekât yöntemi tamamen gayrinizami harp olarak belirlenmiştir. Sivil bir şahıs olan Doktor Bahattin Şakir Bey'in bu görevin komutanı olarak planlanması yürütülecek olan harbin ilk göstergesidir.

Trabzon'daki teşkilatlanmadan sorumlu Tevfik Bey'in başını çektiği teşkilat mensuplarının faaliyetleri ise;

a) Rusya'ya karşı veya karşı taraftan herhangi bir saldırı olmadan önce bölgedeki Gürcülerin, Osmanlı tarafına çekilerek, silahlandırılıp gönüllü kuvvetler oluşturmak için elebaşlarını Trabzon'a çağırmak,

b) Trabzon'daki mahkûmların serbest bırakılarak, Yakup Cemil Bey komutasında çeteler teşkil etmek (Cemil, 1997, s. 21),

c) Kayıkçılardan oluşan akıncı çeteleri teşkil etmektir. (Tetik, 2018:273).¹²

Bölgeye görevlendirilen Erzurum'daki Doktor Bahattin Şakir Bey, Trabzon'daki Kemal ve Rıza Bey ve Könk'te bulunan Hilmi Bey ile Bayburt'ta bir toplantı yapmıştır. Bu toplantı sonrasında Kafkasya İhtilal Cemiyeti namında hareket etme kararı alınmıştır. Kararın gereği olarak gönüllü kuvvetler toplamak amacıyla Kafkasya ve İran'daki Türklere ve Gürcülere dağıtılmak üzere Kafkasya İhtilal Cemiyeti namına bir takım beyannameler dahi hazırlanarak bastırılmıştır (Cemil, 1997:32).

Teşkilat-ı Mahsusa lideri Süleyman Askeri Bey'in; 07 Eylül 1914 tarihinde bölgede icra edilecek olan gayrinizami harbin esaslarına ilişkin vermiş olduğu talimat özet olarak şu şekildedir:

a) Rus kuvvetlerinin çokluğundan dolayı cephe gerisinde hareket etmek ve gayrinizami harbe yönelik tedbirler almak,

¹² Tevfik Bey, sonraki süreçte kayıkçı ve çetelerden oluşan başlarında 5 subayın olduğu 600 gönüllü askerden oluşan teşkilat kurmuştur. Bkz (Tetik, 2018, s.281).

b) Gürcistan'daki teşkilatın sayısı artmadan ve ulaşım eksikliği giderilmeden bir ihtilal faaliyetine girişmemek,

c) Her ilçede en az 40-50 mevcutlu iki çetenin kuruluşunu tamamlamak,

d) Bölgedeki silahsız halkında ihtilal cemiyetine üye olması sağlanarak, desteğinin alınması,

e) Muharebe meydanında izlenecek yöntem telgraf ve telefon hatları tahrip edilerek onarılmaları engellenmeli, demiryolları, tüneller ve köprüler imha edilmeli ve önemli erzak depoları ile cephaneler havaya uçurularak zayıf birlikler imha edilmeli şeklinde olmalı,

f) Süleyman Askeri Bey, son olarak da düşman ordusunun bütün planlarını bozmak amacıyla bu hususların çetenin bütün harp boyunca asli görevleri olduğunu, bu birliklerin düşmana cepheden akın yapmaması gerektiğini yoksa bu kuvvetlerin Rus donanması ve birlikleri karşısında imha olabileceği değerlendirmesinde bulunmuştur (Tetik, 2018: 277-278). Süleyman Askeri Bey'in gayrinizami harbe ilişkin vermiş olduğu bu hususlar incelendiğinde kavramsal incelemesini yaptığımız gayrinizami harbin yöntemleri ile örtüştüğünü söyleyebiliriz.

Hazırlık süreci devam ederken Almanya'dan alınarak Türk gemisi yapılan Yavuz ve Midilli gemilerinin 29 Ekim 1914 tarihinde Sivastopol ve Novorossisk'i limanlarını bombardıman yapmasıyla birlikte 30 Ekim 1914 tarihinde Karadeniz'de harp başlamıştır (Sabis, 1990:107).

Kasım ayında, Doktor Bahattin Şakir Bey ve Rıza Bey beklediği gayrinizami harp sınavını Birinci/İkinci Köy Muharebesinde vermiştir. Şakir Bey'in gönüllü kuvvetlere çok güvenerek Süleyman Askeri Bey'in tüm uyarılarına rağmen cephe savaşını tercih etmesi sonucunda büyük personel ve silah kaybı ile istenilen amaca ulaşılardan bu muharebede başarısız olunmuştur. İlk muharebede cephe savaşında başarısız olduklarını görünce, disiplinsiz ve eğitimsiz büyük çoğunluğu Türk olmayan gönüllü kuvvetlerin çoğu korkarak tüfek ve çantalarını bırakıp kaçmıştır (Sabis, 1990). Bu başarısızlıklar üzerine Süleyman Askeri Bey, tekrar uyarıda bulunarak gönüllü kuvvetlerin asıl amacının düzenli orduyu

desteklemek olduğunu, asıl muharebeyi yapacak olanın düzenli ordu olduğunu bir kez daha Rıza ve Bahattin Şakir Bey'e bildirmiştir. (Tetik, 2018, s. 309). Gönüllü kuvvetlerin Aralık ayı itibariyle miktarı şu şekildedir:

- Doktor Bahattin Bey'in emrinde; 250'ye yakın süvari ve 3000'e yakın piyade kuvveti,
- Rıza Bey'in emrinde; 5 subay, 3000 gönüllü asker,
- Yakup Cemil Bey'in emrinde ise çoğu mahkûmlardan oluşan iyi teçhizatlı 2000 gönüllü asker bulunmaktadır (Tetik, 2018: 324-325).

Aralık ayından itibaren Süleyman Askeri Bey ihtiyaç üzerine Basra'ya gönderilmiştir. Bu durum sonrası oluşan komuta boşluğu Rıza ve Doktor Bahattin Şakir Beylerin Ocak ayından itibaren muharebe bölgesinde daha rahat hareket etmesine neden olmuştur. Bunun sonucu olarak iki komutan Süleyman Askeri Bey'in daha önceki tüm ikazlarına rağmen gönüllü kuvvetleri Rus ordusuna karşı cepheden sürerek birçok askerin ve malzemenin kaybına sebebiyet vermişlerdir. 22 Şubat'ta Doktor Bahattin Şakir Bey'in, 2 Mart'ta ise Rıza Bey'in bölgeden ayrılması ile birlikte Osmanlı Devleti arzuladığı hedeflere ulaşmadan büyük kayıplar ile Kafkasya Cephesini kapatmıştır.

Sonuç olarak, Kafkasya Cephesi'nde gayrinizami harbe yönelik olarak iyi bir planlama ve teşkilatlanma yapılmıştır. Ancak, gayrinizami harbin ana esaslarını uygulamayarak düzensiz kuvvetler ile güçlü devletlerin silah ve teçhizat yönünden iyi şekilde donatılmış düzenli ordularına karşı cephe savaşı yapma kararı alan idarecilerin hatasının başarısız bir gayrinizami harp örneği ortaya çıkardığı değerlendirilebilir.

3. GAYRİNİZAMİ HARP DENEYİMLERİNİN AKTARILMASI

Millî Mücadele döneminde faaliyete geçen Kuva-yı Milliye'nin işgal devletlerine karşı gayrinizami harbi uygulaması ve sonucunda elde etmiş olduğu başarıya etki eden sebepler incelendiğinde, bu harbi yöneten subay ve eşrafın Osmanlı geleneğinden gelen geçmiş deneyimlerinin etkisi yadsınamaz bir gerçektir.

Milli Mücadele dönemi öncesi yakın tarih incelendiğinde; Osmanlı ordusu ve subaylarının gayrinizami harp deneyiminin “*ilk aşaması*”; 1878 tarihinde Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi)’ndan sonra başlayan milliyetçilik temelli ulusal (Sırp, Yunan, Bulgar vb.) ayaklanmalar ile büyük bir yenilgi yaşadığı Balkan Savaşı’nda yerel komitacıların başlattığı gayrinizami harbe karşı koyma örnekleri oluşturur.¹³ Osmanlı’nın yaşamış olduğu bu ayaklanmalara ve çetelere karşı koyma (counterinsurgency) benzeri gayrinizami harp tecrübelerinden ders çıkarmış Osmanlı subaylarının ise yaşadıkları bu tecrübeleri askeri ders eğitimlerine aktarma çalışmalarının da olduğunu Ali Güneş’in (2016) “Osmanlı Gayrinizami Harp Doktrini” adlı eserinde Osmanlı subayı Yüzbaşı Ömer Fevzi Bey’e¹⁴ ait Türkçeye “Eşkiya Takibi ve Çete Muharebeleri Talimnamesi (1909)” olarak çevirdiği “Muhafaza-i Asâyişe Me’mur Zâbitânın Vezâifi: Usul-i Takib-i Eşkiya ve Çete Muhaberebeleri” adlı belgeden öğreniyoruz.

Gayrinizami harp deneyimlerinin “*ikinci aşamasını*” ise; araştırmamız açısından da önemli bir olgu olan Osmanlı subaylarının ayaklanmaya karşı savaştan (counterinsurgency) değil, bizzat personel ve malzeme bakımından güçlü devletlere karşı gönüllü (düzensiz) kuvvetler ile giriştiği gayrinizami harp örnekleri üzerinden gelişen tecrübe örnekleri oluşturmaktadır. Trablusgarp Savaşı ile Birinci Dünya Savaşı cephelerinde bu tecrübeleri deneyimleyen subaylar ve gönüllü eşrafın yanı sıra askerlik hizmetinin zorunlu olmasından dolayı bu cephelerde görev yapmış ve bu faaliyetleri gözlemlemiş Osmanlı halkının¹⁵ ve Osmanlı askeri teşkilatlanması içerisinde yer alan Aşiret Süvari Alayları Teşkilatı¹⁶ mensuplarının deneyimlerinin Milli Mücadele dönemindeki direniş mücadelesine aktarılmış olmasının, yürütülen gayrinizami harbin

---

¹³ Balkan Harbi esnasında yaşanan gayrinizami harp tecrübeleri konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. (Güneş, 2014).

¹⁴ **Yüzbaşı Ömer Fevzi Bey**; Teşkilat-ı Mahsusa adına Kafkas Cephesi’nde görev yapmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. (Fevzi, 2016, s. 16)

¹⁵ Osmanlı Devletindeki, zorunlu askerlik sistemi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz (Genelkurmay Başkanlığı [Genkur], 1970, s. 58)

¹⁶ Osmanlı Devleti’nde savaşıklıkta ün yapmış aşiret ve kabilelerden oluşan “Aşiret Süvari Alayı Teşkilatı” hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. (Genkur, 1970, s. 109)

başarısına ve uyum sürecine olumlu katkı sağlamak açısından önemli bir kazanç olduğu söylenebilir.

Milli Mücadele'nin lideri açısından değerlendirildiğinde ise; Mustafa Kemal Paşa'nın (Atatürk) daha Harp Akademisi öğrencisiyken gayrinizami harbe olan ilgisinin mevcut olduğunu Afet İnan'ın aktardığı, Tabiye öğretmeni Nuri Bey'den "Gerilla" harbi konusunda daha ayrıntılı ders ve sınav yapması isteğine ilişkin hatıratlardan anlıyoruz (İnan, 2011, s.46). Mustafa Kemal'in içerisinde birçok gayrinizami harp örneği barındıran Trablusgarp ve Balkan Savaşlarında görev yapmış olması ile birlikte Balkanlarda Türk komita faaliyetlerinin sürdürüldüğü süreçte Sofya Ateşemiliteri olması (Genkur, 1989:2) onun bu harp yöntemini yakından deneyimlemesine imkân tanımıştır. Mustafa Kemal Paşa askeri yaşamında bu harbe yönelik önemli deneyimlerinden birini 7'nci Ordu Komutanı olarak; İngiliz Süvarisi ve isyancı Arap bedevilerden (Faysal Kuvvetleri ile Halep'teki taraf değiştiren Araplar) oluşan İngiliz kuvvetlerine karşı Birinci Dünya Savaşı'nın son muharebesi olarak geçen Katma Meydan Muharebesi'nde vermiştir (Hatipoğlu, 1998). Mustafa Kemal Paşa, zırhlı araç ve uçaklar ile takviyeli isyancı Arap bedevilerden oluşan İngiliz kuvvetlerinin Halep'i işgal girişiminde bulunması üzerine Halep şehir merkezinde gayrinizami harbin türevlerinden olan sokak muharebesini etkin bir şekilde uygulayarak İngiliz kuvvetlerinin şehre girişini engellemiş ve kuvvetlerinin emniyetini sağlamıştır. Gayrinizami harbin en önemli boyutu olan nüfusun kazanılması ve kontrol altına alınması taktiğini Mustafa Kemal Paşa, Halep içindeki isyancı bedevilere karşı başarılı olarak uygulamıştır. Bedevilerin reisi ile özel olarak yapmış olduğu görüşmede kendisine 1000 altın ile silah ve teçhizat verilmesi konusunda anlaşarak (Hatipoğlu, 1998, s.1169) bedevileri kendi tarafına çekmiştir. Böylece İngiliz kuvvetlerine karşı Halep sokaklarında düzensiz kuvvetler ile sokak muharebesi icra ederek, rakibinin gücünü sokak içinde etkisiz kılarak güç dengesini kendi lehine çevirmeyi başarmıştır. Daha sonraki aşamada elindeki toplama yaklaşık 3000 kişilik Türk kuvveti ile bölgede mevcudu 450.000'ni bulan (Kemal, 2010:59) silah, teçhizat ve personel sayısı bakımından sayısı oldukça üstün İngiliz kuvvetlerine karşı cephe savaşına girmek yerine Halep'in 5 km kuzeyindeki güvenli bölgeye çekilerek, karargâhını da Katma'ya taşımıştır. Bölgede Türk

kuvvetlerinden oldukça fazla olan İngiliz kuvvetlerine karşı güvenli bölgede az bir kuvvetle kurmuş olduğu pusu ve baskın taktiği ile yapmış olduğu savaşta İngiliz kuvvetlerini 26 Ekim 1918 tarihinde Birinci Dünya Savaşı'nın son muharebesi olan Katma Meydan Muharebesi'nde geri püskürtmüş ve ilerlemelerini durdurarak Birinci Dünya Savaşı'nda yenilmeyen tek komutan olarak zafer kazanmıştır (Kemal, 2010, s. 60). Mustafa Kemal Paşa ile o gün bu cepheyi deneyimleyen kişiler arasında onun emrinde çalışan İsmet İnönü ile daha sonra Sivas Kongresi'nde Batı Anadolu Kuva-yı Milliye Komutanı olacak olan Ali Fuat Paşa'da bulunmaktadır (Genkur, 1989).

Mustafa Kemal (Atatürk) Paşa'ya ait bir diğer örnek olay ise 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Ateşkes Antlaşması sonrası bir toplantı esnasında Alman subayların harbin bittiğini söylemeleri üzerine Türk subaylarına dönüp “Harb-i kebir bitmiştir, fakat Harb-i Sagir başlayacaktır” ifadesini kullanmasıdır (Hatipoğlu, 1998:1175). Mustafa Kemal Paşa, meclis kurulduğunda yapmış olduğu bir konuşmada Harb-i Sagir'in ne olduğunu ve yapmak istediği harp şeklini ise Teşkilat-ı Mahsusa'nın resmi tanımı ile uyumlu olarak “başında subayların olduğu küçük müfrezelerden oluşan gerilla teşkilatı” olarak tanımlamıştır (TBMM Zabıt Ceridesi, 12.07.1920: 275). Bu tanım ile Mustafa Kemal Paşa'nın Milli Mücadele dönemi öncesi gayrinizami harbe olan olumlu ilgisini anlayabiliriz.

Milli Mücadele Döneminde ise Mustafa Kemal Paşa; Fransızlara karşı gerilla harbinin nasıl yapılacağına dair taktikleri belirten ayrıntılı bir talimatı (Harp Tarihi Vesikaları Dergisi, 1956:1-2) 25 Ocak 1920 tarihinde kolordu komutanlıklarına göndererek bu harbe olan ilgi ve birikimlerini göstermiştir. Aynı şekilde gerilla harbi konusunda gönderilen talimata kolordu komutanlıklarının da olumlu cevapları Milli Mücadele dönemi lider ve karar vericilerin gayrinizami harbe ilişkin uyumlarını ve geçmiş deneyimlerini destekleyici olgulardır.

4. SONUÇ

Milli Mücadele döneminde Anadolu topraklarını işgal eden İtilaf Devletleri'ne karşı Kuva-yı Milliye tarafından tercih edilen ve başarılı bir

şekilde uygulanan gayrinizami harp yöntemi sonucunda işgal devletlerine karşı başarı kazanılmıştır.

Direnışin bu başarısına etki eden gayrinizami harp yönteminin Kuva-yı Milliye tarafından tercih edilmesi ve başarısındaki sebeplere dayalı araştırmaların Milli Mücadele dönemi ile sınırlandırılması durumunda başarıya etki eden hususların tam olarak anlaşılamayacağı değerlendirilmiştir. Bu kapsamda araştırmada Kuva-yı Milliye direnişine etki eden Milli Mücadele dönemi yakın geçmişinde Osmanlı ordusu tarafından uygulanan gayrinizami harp taktik ve yöntemlerinin olup/olmadığı ve bu harp deneyimlerinin nasıl aktarıldığı sorunsalları araştırılmıştır.

Çalışmamızın sonucunda;

a. Milli Mücadele dönemi yakın geçmişinde Osmanlı ordusu tarafından icra edilen gayrinizami harp örnekleri olduğu tespit edilerek, bu örneklerden birkaçı ortaya konmuştur.

b. Gayrinizami harbe yönelik Milli Mücadele dönemi yakın geçmişinde resmi kurumsal teşkilatlanmanın varlığı ise Osmanlı Devleti tarafından önce örtülü daha sonra resmi olarak faaliyete geçen Teşkilat-ı Mahsusa kurumu üzerinden tespit edilmiştir.

c. Gayrinizami harp deneyimlerinin nasıl aktarıldığı sorunsalı ise Kuva-yı Milliye direnişini yürüten Osmanlı subaylarının ve eşrafının son olarak direnişin lideri olan Mustafa Kemal'in (Atatürk) bu harbe yönelik geçmiş deneyimlerinin somut olarak tespit edilmesi üzerinden cevaplandırılmıştır.

Sonuç olarak; Türk Milli Mücadele döneminde Kuva-yı Milliye'nin işgale karşı direnişinde tercih ettiği ve başarılı sonuç aldığı gayrinizami harp uygulamalarına Osmanlı devletinin bu harbe dayalı geçmiş deneyimleri ve teşkilatlanmasının yanı sıra Osmanlı subaylarının, eşrafının ve direnişin lideri olan Mustafa Kemal (Atatürk) Paşa'nın Milli Mücadele öncesi yakın geçmişindeki Osmanlı gayrinizami harp deneyimlerinin katkı sağladığını belirtebiliriz.

KAYNAKÇA

- ABD Savunma Bakanlığı. (2019). JP 1-02 Askeri Terimler Sözlüğü.
- Akyol, M. C. (1970). Gayri Nizami Harb. İstanbul: Harp Akademileri Yayınları.
- Altın, Ş. (2014). Teşkilat-ı Mahsusa. İstanbul: İlgi Kültür Sanat .
- Aydemir, Ş. S. (2010). Makedonya'dan Ortaasya'ya Enver Paşa (1908-1914). c.2. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Balkan, F. (1998). Fuat Balkan'ın Hatıraları. İstanbul: Arma Yayınları.
- Bayar, C. (1997). Bende Yazdım: Milli Mücadeleye Giriş. c.4. İstanbul: Sabah Yayınları.
- Bayur, Y. H. (1991). Türk İnkılabı Tarihi. c.2/2. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Bıyıklıoğlu, T. (1992). Trakyada Milli Mücadele. Ankara: Atatürk Kültür, Dil Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Cemil, A. (1997). I.Dünya Savaşında Teşkilat-ı Mahsusa. İstanbul: Arba Yayınları.
- Coşkun, A. (1997). Kuvayi Milliye'nin Kuruluşu . İstanbul: Çağdaş Yayınları.
- Çiçek, H. (2004). Dr. Bahattin Şakir: İttihat ve Terakki'den Teşkilatı Mahsusa'ya Bir Türk Jakobeni . İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Ellis, J. (1976). A Short History Of Guerrilla Warfare. New York: St.Martin Press.
- Ercan, Yavuz. (1985), "Kuva-yı Milliye'nin Yapısı ve Niteliği Üzerine Bir Tahlil", İkinci Askeri Tarih Semineri Bildiriler. Ankara. Gnkur. Basımevi: 229-239
- FM 3-05.301.(2003). Psychological Operations Tactics, Techniques, and Procedures. Washington D.C.: HQDA.
- Fevzi, Ö. (2016). Osmanlı Gayrinizami Harp Doktrini . (Haz) Ali Güneş. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Genelkurmay Başkanlığı. (1970). Balkan Harbi (1912-1913). c.1. Ankara: Genkur Basımevi.
- Genelkurmay Başkanlığı. (1989). Türk İstiklal Harbine Katılan Tümen ve Daha Üst Kademelerdeki Komutanların Biyografileri . Ankara: Genelkurmay Başkanlığı Yayınları .

- Güneş, A. (2014). Balkan Harbi'nde Osmanlı Gayrinizami Harp Tecrübesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Harp Akademileri Stratejik Araştırma Enstitüsü.İstanbul.
- Gürcan, M. (2012). "Savaşın Evrimi ve Teorik Yaklaşımlar". Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri. (Ed.) Atilla Sandıklı. İstanbul: BİLGESAM Yayınları: 75-129.
- Gürer, T. (2008). Komitacı BJK'nin Kurucusu Fuat Balkan'ın Anıları . İstanbul: Gürer Yayınları.
- Harp Tarihi Vesikaları Dergisi. (1956). Vesika:383,384. s.15. Ankara: E.U Basımevi:1-2.
- Hatipoğlu,S. (1998). "I. Dünya Savaşı Sonunda Halep Sokak Muharebeleri ve Mustafa Kemal Paşa". Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi. c.IVX, s.42. 1163-1175.
- İnan, A. (2011). Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler (10 b.). (Haz.) Arı İnan. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Karabekir, K. (2010). İstiklal Harbimizde Enver Paşa ve İttihat ve Terakki Erkanı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları,2010.
- Karan, K. (2008). Türk İstihbarat Tarihi: Yıldız İstihbarat Teşkilatı ve Teşkilat-ı Mahsusa'dan MİT'e. İstanbul: Truva Yayınları.
- Kemal, C. (2010). "Osmanlı'nın Filistin Cephesi'ndeki Son Muharebesi". Ankara Üniversitesi Türk İnkilâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi. s. 45.: 37-69.
- Sabis, A. İ. (1943). Harp Hatıralarım. c.1. İstanbul: İnkilap Kitapevi.
- Sabis, A. İ. (1990). Harp Hatıralarım. c.2. İstanbul: Nehir.
- Stoddard,H.P. (2003). Teşkilat-ı Mahsusa (3 b.). Çev. Tansel Demirel. İstanbul: Arma Yayınları.
- Şapolyo, E. B. (1957). Kuva-yı Milliye Tarihi: Gerilla. Ankara: Yıldız Matbaası.
- Şimşek, N. (2008). Teşkilat-ı Mahsusa'nın Reisi Süleyman Askeri Bey Hayatı, Siyasi ve Askeri Faaliyetleri. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Şıvgın, Hale. (2002). "Trablusgarp Savaşı". Türkler 13. (Ed.) Hasan Celal Güzel. Kemal Çiçek. Salim Koca. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları:274-290
- Tetik, A. (2018). Teşkilat-ı Mahsusa Tarihi (4 b.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- TBMM Zabıt Ceridesi. 1920. Devre.1, İçtima 32, c.2, 12 Temmuz 1920. Latin harfli bs. Ankara: TBMM Basımevi: 275.
- Uçarol, R. (2008). Siyasi Tarih (1789-2001). İstanbul: DER Yayınları.